

Мугалим - бардык учурдун кесиби

Мугалимдердин жаңычылдыгын аныктоо максатында Ысык-Көл областына сапар тарттык. Эң алгач биз баш баккан Тамчы айылындагы гимназия-мектеби болду. Мектептин жамааты, бир катар иштери менен таанышып, физика мугалими Темиралиева Чолпон Каныбековнанын мугалимдик ишмедүүлүгүнө токтолууну туура көрдүк.

Мугалимдик кесипти аркалап келе жатканыңызга канча жыл болду?

2003-жылы Жусуп Баласагын атындагы Кыргыз Улуттук Университетинин физика адистигине ээ болуп, ошол жылдан бери мектепте физика мугалими болуп эмгектенип келе жатканыма 18 жыл болду.

Бул жылдар аралыгында кандай жетишкендиктерге ээ болдуңуз?

Аз да болсо кесиптик чеберчилигим артып, заман талабына ылайык жаңы технологияларды өздөштүрүп, мугалимдерге карата коомчулук тарабынан айтылган ар кандай терс пикирлерге, сындарга сынбай, маянам аз деп, башка жумушка кетпестен, кесибимди сүйүп, иштеп келе жатканым-менин эң негизги жетишкендигим деп эсептейм.

Учурда мугалимдер кандай көндүмдөргө ээ.

Мугалимдик кесип өтө ардактуу, келечекти куруучу кесиптердин бири. Коомдун жаратман түзүүчүсү катары ар бир окуучунун инсан болуп калыптанышында чечүүчү фигура. Ошондуктан мугалимдер өз предметин гана билип, сабагын өтүп кетип калбастан, окуучунун жөндөмүнө, талантына, шыгына, мүнөзүнө карата мамиле кылып, ата-эне, коомчулукту да кошо тарбиялаган адамдар. Эгер кыскача айта турган болсом, коммуникативдик жана маалыматтуулук көндүмдөргө ээ болушу зарыл. Себеби азыр интернет өнүккөн коомдо адамдарды оң жолго салуу мугалимдин бирден бир милдети.

Жаңычыл мугалим катары бир катар кароо-сынактардын жеңүүчүсү экенсиз. Конкурстарга байма-бай катышканыңыздын себеби эмнеде?

Мен ар дайым окуучуларыма - ар дайым максат коюп, максатка жетүү үчүн аракет кылгыла, эгерде жыйынтык болбой жатса, ошол каталардын үстүнөн иштеп, жеңилип калбастан дайыма алдыга умтулгула, эч нерседен тажабай, тобокелчиликке барып, жаңы нерселерди коркпостон үйрөнгүлө деп айтып келем. Мугалим кесиби жактан өсүп, өзү да дайыма окуп, билим алып, заман агымы менен мугалимдик чеберчилигин өстүрүп туруусу керек. Ал үчүн чоң масштабдагы болбосо да конкурстарга, иш-чараларга катышып турса, ал жакта башка адамдар, башка чөйрө, маанилүү, пайдалуу баарлашуулар, методика алмашуулар болот. Мындай иш-чараларга катышкан мугалим

тажрыйбага ээ болот. Мен өзүм катышкан ар бир сынактан, ар бир баарлашуудан жыйынтык чыгарып, каталарымды оңдоп, жаңы нерселерди жаратып, умтулууга аракеттенем. Менин кесиптик чеберчилигимди өстүрүүдөгү жетишкендиктерим тууралуу айта кетсем:

2015-жылы “Steps to Success” коомдук бирикмеси тарабынан “Электрондук мектеп” же “Кагазсыз мектеп” долбоорунун алкагында мектептин сайты жана жеке өзүмдүн сайтымда иш жүргүзө баштадым. Мында мен иш кагаздарын электрондук вариантта жазып, редактирлөө, электрондук почта, Google диск, Google фото, сайтка жүктөө, сайтты шөкөттөө сыяктуу көптөгөн иштерди үйрөндүм.

2017-жылы “Мугалим” илимий педагогикалык журналы уюштурган “Мен мугалиммин” интернет сынагына катышып №22 санына “Мугалим-бардык учурдун кесиби” аттуу сабагым жарыяланган. Бул сынактан инстаграмм баракчасын билим берүү системасында колдонсо болорун билдим.

2019-жылдан баштап мектепбиздин социалдык баракчаларын ачып, фейсбук, инстаграмм, ютуб аркылуу мектептеги жаңылыктарды коомчулукка, ата-энелерге жеткирип келе жатабыз. Бул дагы маалымат берүүнүн, алуунун бир жакшы жагы болуп эсептелинет экен.

2019-жылы ноябрь айында Асылбек Мадалиев уюштурган “Санарип мугалим” конкурсун катталып, ал жактан Бишкек-Чүй региону боюнча координатор болуп, мугалимдер менен онлайн иштедим. Январь айында “Санарип академиясында” көптөгөн программаларды үйрөнүп мугалимдер менен бирдикте, ар сайын бирден китеп окуп, Google формада тест тапшырып упайлар эсептелинип турду. Бул көндүмдөрүбүз менен пандемияда эч кыйналбастан сабактарыбызды онлайн өтүүгө, башка кесиптештерибизге үйрөтүүгө жардам берди.

2020-жылдын ноябрь айында “Медиасабак” коомдук бирикмеси уюштурган “Мектептик медиабурч” сынагында катышып, 150дөй мектептин ичинен алдыңкы ондукка кирдик.

2021-жылдын февраль, март айларында “Билимдар” долбоорунун “Мугалим чырпыктан чынар өстүрөт” китеби боюнча китеп окуу сынагынын Ысык-Көл, Балыкчы региону боюнча координатор болуп, мугалимдер менен бирге эң мыкты китептерди окуп, алар менен да онлайн иштештик.

2021-жылдын апрель айынан сентябрь айына чейин “ilimbox” санарип булагында онлайн сабактарды иштеп чыктым. Физика предметинен 8-9-10-класстар үчүн 126 сабакты даярдадым.

2021-жылдын октябрь айында “Медиасабак” коомдук бирикмеси уюштурган “ММС элементтери камтылган сабак” конкурсунда 7-класстар үчүн “Катуу нерселердин басымы” темасында даярдаган сабагым да эң мыкты деп табылып ноутбук менен сыйландым.

Андан сырткары ар жыл сайын мектептин, райондук билим берүү бөлүмүнүн жана райондук администрациянын ардак грамоталары, ыраазычылык каттары менен сыйланып келем. Бул да болсо менин ишимдин баалангандыгы деп эсептеп, андан ары иштөөмө чоң мотивация берет.

Предметиңизди окутуудагы өзгөчөлүктөргө токтоло кетсеңиз. Сиз өткөн сабактар салттуу сабак өтүүдөн эмнеси менен айырмаланат?

Окуучулардын физика предметине болгон кызыгуусун артыруу үчүн сабактын ар түрдүү формаларын, усулдарын колдонуп келем. Ошондой эле ар бир теманы турмуштагы мисалдарды келтирүү менен, сабактын башында же аягында “Мээге чабуул” усулунда суроо берсек, окуучу кийинки сабакка чейин ойлонуп, жообун тапканга аракеттенет. Ар кандай эксперименттерди, демонстрацияларды, лабораториялык иштерди жасатуу керек. Сөзүм куру болбос үчүн, жогоруда конкурска даярдаган сабакта “жапкак”, “тайтуяк” деген сөздөргө түшүндүрмө берип, ***“Шибегени капка катууга болбойт”*** деген макалды физикалык мааниисн чечмелөөнү тапшырма катарында бергем. Сабактын башында жагымдуу маанай түзүү үчүн “Tik Tok” тиркемесин колдондум дегендей. Айрым учурда “Kahoot”, “Learnis (квест комнаты)” платформаларында интерактивдүү тапшырмаларды түзөм, мультиурокто, гугл формада тесттерди түзөм, ошондой эле интерактивдүү оюндарды ойготуп, айрым учурда “Поле чудес” сыяктуу да оюндарды сабагымда колдоном. Жөндөмү начар окуучуларга видеоролик, видеослайд даярдоого же сүрөт тартып, макет жасоого да тапшырма берем.

Билим берүүнү жакшыртууда кандай сунуштарды киргизет элеңиз?

Биз мугалимдер мектептеги болгон шартта сабактарды берип келебиз, ошондой болсо да билим берүүнүн сапаты төмөн. Себеби ата-энелердин билимге, балдарына болгон кайдыгер мамилеси, мектептердеги китептердин, интерактивдүү доскалардын жетишсиздиги. Бул эми мамлекеттик деңгээлде чечилиш керек го ошондой болсо да менин сунушум өтпөсө да жооп берейин:

1.Окуучулардын жөндөмүнө жараша 9-класстан кийин кесипке багыттоо максатында окутуу керек.

2.Ар бир мектепти 5тен кем эмес интерактивдүү доска жана жетиштүү китептер менен камсыздоо зарыл.

3. Мектеп ашканасында бардык окуучулар үчүн чай берилиши керек (Эне катары айтсам, өзүмдүн балдарым эртен менен эрте тамак ичишпейт, ачка бала кантип сабакты түшүнүп окуп келет деп көп ойлоном).

4. Улуттук идеология болуш керек, мектеп формасын бирдей талап кылыш керек, себеби ар кандай үй-бүлөлөрүн балдары окуйт.

5. Ата-эненин жоопкерчилигин мыйзам түрүндө киргизиши керек. Гапыр Мадаминов агайдын сабактарын ар бир мектепке киргизүү зарыл, ата-энелерди окутуп, алардын аң сезимин өзгөртүү учурда абдан манилүү болуп турат. (Бирок аларды да түшүнсө болот, материалдык камсыздандырууну ойлоо менен балдарына азыраак көңүл буруп калышты).

Тамчы гимназия мектебиндеги билим берүү системасынын өзгөчөлүгүн айта кетсеңиз.

Мен иштеген мектептин өзгөчөлүктөрү, айыл жеринде болсок да гимназия статусун түшүрбөгөнгө аракет кылабыз. Ошондой эле жуманын ар бир күнү бөлүнгөн, ошого жараша сабактын башында ар кандай маалыматтар берилип турат. Мисалы, **дүйшөмбү** - улуттук баалуулуктар күнүндө кыргыз элинин баалуулуктарын айтабыз, **шейшемби** - табигый илимдер күнү, ал күнү дүйнөдөгү илимий ачылыштар жөнүндө, **шаршемби** - чет тилдер күнүндө, сабакта же класста колдонуучу терминдерди сөздүк менен болсо да англис тилинде айтканга аракет кылабыз. Ал эми **бейшемби** - көркөм-эстетика күнү болгондуктан кыргыз элинин макал лакап, накыл сөздөрүн айтып, маанисин чечмелеп берсек, **жума** - адеп-ахлак күнүндө ар кандай тарбиялык маанидеги окуяларды айтып, маалыматтарды беребиз.

Ошондой эле жумасына бир жолу **“Жолдоштук сабак”** деп мугалимдер сабактарын алмашып өтөт. Мисалы, бир эле теманы үч математик өзүнүн методикаларына жараша үч түрдүү өтөт. Мындай ыкма окуучулардын дүйнө таанымын жана билиминин кеңейишине, көп адамдар менен мамиле түзүп, эркин сүйлөөсүнө эң жакшы шарт түзөт. Бизде **“Дублер-сабак”** деген да дагы бир ыкма бар. Мында бир мугалим класста 1 же 2 окуучуну өзүнө жардамчы катарында алып, алар мугалим менен бирдикте бирде мугалим, бирде окуучу болуп алмак-салмак сабак өтүшөт. Бул болсо окуучунун предметке болгон кызыгуусун арттырат жана баланын тилин бала жакшы түшүнөт дегендей башка окуучулар үчүн сабакты түшүнүү жеңил болот.

Мугалимдин жетишкени окуучуларынын жемиши. Окуучуларыңыз кандай жетишкендиктерге ээ.

2017-жылы Афтандил кызы Алтынай деген окуучум областтык предметтик олимпиада 3-орунду алган. Ошондой 5-класстын окуучусу Кырманбеков Адил **“21-кылымдын интеллектуалдары”** конкурсунда

“Акылдуу дарбаза” макетин жасап (Машина дарбазага жеткенде өзү ачылып, киргенде кайра жабылып калат) областта 2-орунду алган. Бактыбеков Азим айылдагы 43⁰ С родон сууну ар бир үйгө жылытуу үчүн колдонуп, кайра 19⁰С менен чыккан сууну огородко пайдалана турган долбоорду сунуштап, областта алдыңкы орунга жеткен. Ошондой эле 2018-жылы Чыңгыз Айтматовдун 90 жылдыгына карата мектепте классым менен бирдикте даярдаган театралдаштырган кечеде алдыңкы орунду алып, “Ч.Айтматовдун 90 жылдыгына карата” төш белгиси менен сыйлангам. Мектептин ишин чагылдыруу үчүн түзүлгөн медиабурчту да учурда окуучулар иштетип келишет. Бул да болсо менин ишимдин уландысы деп сыймыктануу менен айта алам.

Эртеңки күнү мугалим болом деген келечек кесип ээлерине кандай кеңеш бересиз?

Мугалим болуу үчүн – өжөр, кесибин сүйүп, изденүүдөн тажабаган инсан болуш керек. Окуучулардын тилин билип, алар эмнеге кызыгарын билип, ошого жараша иш алып баруу абдан маанилүү. Өзүбүздүн ойлорубузду таңуулабастан, окуучулардын эркин ой жүгүртүүсүнө шарт түзүү зарыл.

Даярдаган ага илимий кызматкер Гулира Мансапова

Бишкек – Тамчы – Бишкек